

**ІДЕОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФСПІЛОК УКРАЇНИ У
СФЕРІ МАТЕРІАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА (1956-1964)**

Стаття містить історичний аналіз процесу ідеологізації трудящих засобами професійних спілок України у період “відлиги”. На основі широкого кола опублікованих та неопублікованих джерел розглядається механізм політичного, ідеологічного та організаційного підпорядкування професійних спілок інтересам тоталітарної держави. Авторка доводить, що в результаті партійного впливу відбулася подальша політизація виробничих відносин в СРСР. Також доведено, що “відлига” являла собою наступний етап розвитку тоталітарної системи, який був значно досконаліший за сталінську модель тоталітарного режиму.

Історичний досвід свідчить, що невід’ємним атрибутом тоталітарного режиму є прагнення до повної переробки свідомості мас у відповідності з ідеологічними настановами керівництва держави. На сучасному етапі становлення незалежної України процес переосмислення тоталітарного минулого та його ідеології йде досить активно й успішно, однак до числа практично недосліджених проблем належить механізм використання однієї з найдемократичніших громадських організацій – професійних спілок – у системі ідеологізації радянського суспільства.

Актуальність поставленої проблеми обумовлюється необхідністю зменшення ідеологічної напруженості в сучасному українському суспільстві, рецидиви якої час від часу виявляються сьогодні під час проведення різноманітних політичних та громадянських акцій і яка за своєю суттю значною мірою є результатом вироблених свого часу стереотипів, закріплених у свідомості сучасного покоління. Значний вплив на їх формування мали і радянські професійні спілки. Дослідження витоків цих стереотипів та механізму їх нав’язування суспільству через громадську організацію сприятиме не лише позбавленню української спільноти багатьох ідеологічних постулатів, а й вихованню в неї нової політичної культури, основаної на повазі до свободи думки та розмаїття теорій. Таким чином, актуальність наукового дослідження шляхів і форм ідеологізації трудящих, маніпулювання їхньою свідомістю у тоталітарному суспільстві обумовлена самим історичним процесом, який переживає наше суспільство сьогодні.

Сучасна історіографія недостатньо приділяє уваги проблемі радянських профспілок та особливостям їхньої ідеологічної діяльності. У працях таких дослідників як Баран В.К., Головка М.Л., Докашенко В.М., Зима М.П., Мовчан О.М., Русначенко А. [1] проаналізовано окремі питання, які стосуються взаємовідносин тоталітарної

держави та наймасовішої громадської організації на різних етапах історичного розвитку. Ідеологічний аспект цих взаємовідносин зазвичай розглядається науковцями досить побіжно.

Метою даної статті є висвітлення процесу ідеологізації радянського суспільства засобами професійних спілок України в період “відлиги”, який за своїм характером був чи не “найдемократичнішим” етапом тоталітарних відносин, що надає додаткові можливості для підсилення об’єктивності висновків щодо характеру панівної на той час системи.

Партійний апарат “відлиги” на чолі з М.С. Хрущовим утверджувався і впроваджував у життя країни свій політичний курс на запереченні сталінських командно-репресивних методів керування. Така кардинальна зміна підходів управління державою була результатом усвідомлення партійною верхівкою кризи, яку переживала радянська тоталітарна система та необхідності термінової модернізації режиму, адже в суспільстві дедалі відчутнішим ставав опір існуючій системі. Це переконливо засвідчують документи архівів. Зокрема, в 1956 р. таємна організація Національно-Трудовий Союз у своїх листівках заявляла: “Після перемоги ми по праву чекали на вільне, справедливе і заможне життя для всього народу. З тих пір пройшло 10 років, але життя не стало кращим. Комуністичні вожаки не виконали обіцянок,... не здійснили народних сподівань на пом’якшення режиму...” В інших документах початку 1950-х рр. знаходимо підтвердження того, що робітники та колгоспники в досить гострій формі критикували дії уряду, ставили під сумнів керівну роль партії, наголошували на відсутності демократії тощо [2].

Таким чином, радянська партійна верхівка з метою самозбереження змушена була відмовитись від жорсткої сталінської моделі керування, яка дискредитувала партію як в очах власного народу, так і в очах усього цивілізованого світу. Звідси і „рішуча” боротьба нової влади за подолання культу особи Й.В. Сталіна, адже первісно основним елементом радянської політичної системи була партія, яку за часів сталінізму затьмарила постать „вождя народів”. Нова влада прагнула продемонструвати суспільству свій демократичний курс через підвищення ролі та значення комуністичної партії. Найяскравішою ілюстрацією цього твердження постає програма КПРС, в якій спочатку неофіційно, а з 1961 р. й офіційно виголошувалось: “Період розгорнутого будівництва комунізму характеризується подальшим зростанням ролі і значення Комуністичної партії як керівної й направляючої сили радянського суспільства” [3]. Оскільки “відлига” відкидала силовий вплив на суспільство, її керівництво звернуло особливу увагу на більш витончений та ефективний вплив – ідеологічний. Активізація ідеологічної діяльності правлячої партії після XX з’їзду КПРС супроводжувалась організаційним “вдосконаленням”

всередині партії. Саме для впорядкування та підсилення цієї роботи в 1956 р. в партійних структурах компартій союзних республік було започатковано ідеологічні відділи центральних комітетів [4].

У реконструкції політичної системи професійним спілкам відводилася надзвичайно важлива роль. Радянські ідеологи розглядали цю громадську організацію як найбільшу виховну організацію трудящих, тому вважали закономірним підвищення її ролі саме як школи комуністичної праці [5], головна ж функція профспілок – захисна – відійшла на задній план. Такі фактори, як первісна демократична природа цієї організації, масовість та наявність розгалуженої мережі культурно-освітніх закладів зробили професійні спілки надзвичайно привабливим для влади “відлиги” знаряддям тотального впливу на широкі верстви населення, а особливо на виробництві, де трудящі постійно знаходилися у полі зору профспілкового активу.

Професійні спілки, в свою чергу, беззаперечно визнавали керівну роль партії, що знайшло своє відображення у всіх трьох редакціях статутів громадської організації, які були чинними впродовж періоду “відлиги”: “Професійні спілки проводять усю свою роботу під керівництвом Комуністичної партії Радянського Союзу – організуючої і спрямовуючої сили радянського суспільства” [6]. Крім того, сама концепція “привідного пасу”, за якою створювалися і функціонували радянські профспілки, а також повне наслідування партійних принципів організаційної будови обумовили ідеологічну діяльність громадської організації трудящих і владна партія незмінно прагнула розширити цю діяльність.

Однією з головних передумов для ідеологічної діяльності профспілок було стабільне зростання профспілкового членства. За сім років “відлиги” поповнення профспілок йшло майже пропорційно зростанню робітників і службовців. Якщо кількість робітників і службовців за цей період зросла на 45 223 267, то кількість спілчан – на 42 854 943 [7]. Це означає, що із нового поповнення робітників і службовців 94,76 % вступили до професійних спілок. Крім того, значна кількість комуністів на керівних профспілкових посадах сприяла повному підпорядкуванню роботи громадської організації політиці партії. Уже в 1960 р. кількість керівних профспілкових працівників обкомів України на 78,8 % складалась із комуністів, а кількість голів ФЗМК (фабрично-заводських та міських комітетів) – на 48,8 % [8].

Сказане вище повністю пояснює пильну увагу партійних комітетів різних рівнів до культурно-масової роботи профспілок, адже жодна громадська чи політична організація СРСР не мала більш сприятливих умов, щоб впливати на формування ідеологічних установок громадян.

Особливу увагу було приділено посиленню культурно-масової роботи безпосередньо на підприємстві, де в кожному ФЗМК утворю-

вались комісії з культурно-масової роботи, які й організували весь процес ідеологізації спілчан. Створення такої комісії у профспілках було зумовлене необхідністю централізованої координації і контролю всієї ідеологічної роботи на виробництві. Згідно з “Положенням про комісії з культурно-масової роботи фабричного, заводського, місцевого (цехового) комітету”, затвердженим у 1951 р., діяльність цієї комісії охоплювала практично всі сфери культурного життя і побуту трудящих. Однак при цьому на перше місце було поставлено завдання, згідно з яким комісія “надає допомогу робітникам і службовцям у підвищенні їхнього ідейно-політичного рівня” [9] (тут та далі підкреслено нами – В.К.).

Починаючи з 1964 р., комісія з культурно-масової роботи мала вже “організувати роботу з комуністичного виховання робітників і службовців у дусі морального кодексу будівника комунізму, роз’яснювати серед них рішення Комуністичної партії, внутрішню і зовнішню політику Радянського уряду” [10]. Заміна “надавати допомогу” на “організувати” принципово змінювала весь зміст культурно-масової роботи.

Серед профспілкового активу культурорганізатори були однією з найчисельніших його ланок на підприємствах. Тільки на початок 1957 р. їхня кількість складала 31 381 особу по облпрофрадам УРСР [11]. Основним обов’язком культурорганізаторів було вивчення культурних запитів членів профспілки і під керівництвом профгрупорга забезпечення заходів щодо їх задоволення. Але головна цінність роботи культурорганізатора, на думку радянських авторів, полягала в тому, щоб “культурно-просвітницька робота в профгрупі проводилась щоденно” [12].

Умови для такої тотальної ідеологічної обробки трудящих значною мірою забезпечували червоні кутки, які являли собою особливий різновид культурно-освітніх закладів профспілок, розташованих безпосередньо на виробництві. У цих закладах використовувались форми та засоби діяльності, притаманні клубній та бібліотечній роботі. Розбіжність має місце хіба що у масштабі їх діяльності. Лекції, бесіди, читання, доповіді, тематичні вечори, зустрічі з передовиками виробництва, робота гуртків художньої самодіяльності та діяльність агіткультбригад мали на меті забезпечити “культурний відпочинок” працівників на підприємстві під час обідньої перерви, в тому числі і під час роботи нічних змін.

Ідеологічна заданість всіх заходів, які проводились в червоних кутках, вихолощувала первісну культурно-освітню функцію цих закладів. На підтвердження наведемо лише декілька тем заходів, запланованих у роботі червоних кутків Кіровоградської області в 1962 р.: “Нам будувати і жити при комунізмі”, “Програма партії – дорога до щастя”, “Сонце комунізму вже зійшло” [13].

Таким чином, за своєю сутністю червоні кутки були своєрідними філіями партійних кабінетів, які створювали ідеальні умови для пропаганди стратегічних завдань партії. Обладнання червоного кутка передбачало наявність пристосованого приміщення, переконливої наочної агітації, свіжої преси та політичної літератури, музичних інструментів та настільних ігор. Якщо клуб чи бібліотеку робітники мали змогу відвідувати лише час від часу і зі своєї доброї волі, то в червоному кутку вони мали можливість бути щодня. При цьому витрати на створення та організацію їх роботи були значно менші, ніж на клуб чи бібліотеку, а результат вагомий – повсякденна обробка свідомості робітників. Наприклад, у Сумській області за два роки з 1956 по 1958 рр. було побудовано 8 клубів, у той час як за цей же період було відкрито 81 червоний куток [14]. Загалом же кількість цих профспілкових закладів збільшилась з 20 тис. у 1955 р. до 32 тис. у 1964 р. [15].

Наведені дані дають досить повне уявлення про інтенсивність ідеологічної діяльності профспілок із залученням червоних кутків. При цьому зауважимо, що витрати на утримання кутків здійснювалися за рахунок профспілкового бюджету, який формувався переважно за рахунок пересічного громадянина. Отже, останній був змушений своїми профвнесками сплачувати пропаганду державної ідеології та поглинати її у свій позаробочий час.

Також не може не викликати певного наукового інтересу і з'ясування реального впливу роботи червоних кутків на робітників. Численні факти свідчать, що робітники ніколи не були в захопленні від програм, які проводились в червоних кутках, і досить часто використовували їх не за призначенням або ж перетворювали їх на місця, де щодня в обідню перерву любителі доміно “забивали козла”. Це ж підтверджують і численні факти низької явки робітників на запропоновані в кутках заходи [16].

Таким чином, партія постійно інспірувала кількісне зростання цих профспілкових закладів як засіб пропаганди “відлиги”, водночас намагаючись максимально підвищити ефективність їхньої роботи. Але вони не виконували повною мірою того ідеологічного навантаження, яке на них поклала держава, адже червоні кутки не були природнім осередком культури у пропаганді загальнолюдських цінностей, який міг би викликати зацікавленість у робітників, а виступали в ролі надзвичайного закладу ідеологічного впливу, відтворюючи певні політичні інтереси.

Іншим несприятливим громадській організації напрямком діяльності була проблема стимулювання виробництва. За радянської системи господарювання ця проблема в основному вирішувалась за допомогою соціалістичного змагання, яке перебувало у сфері діяльності наймасовішої громадської організації трудящих.

Такий різновид соціалістичного змагання як рух за комуністичну працю, започаткований за часів “відлиги”, був не тільки важливим елементом підвищення інтенсивності праці, а й формою політичної підтримки партії. Передумовою появи руху за комуністичну працю була необхідність вироблення нової тактики, яка б запобігла руйнації радянської тоталітарної системи в умовах повоєнного світу. Після XX з’їзду КПРС ця тактика вилилася у процес десталінізації та псевдодемократизації. Але партійна верхівка “відлиги”, засуджуючи культ особи, не відмовилася від сталінського постулату про побудову в країні в основному першої фази комунізму – соціалізму. Таким чином, поставало питання про перехід до комунізму, що вимагало психологічної підготовки суспільства до реалізації цієї ідеї, адже жодних економічних підстав для цього не було. Тому рух за комуністичну працю виступав своєрідною формою “визрівання” ідеї проголошення комунізму.

Важливою складовою руху за комуністичну працю був моральний бік питання, який передбачав формування “нової людини” відповідно до принципів комуністичної моралі. Під цю ідеологічну модель найбільшою мірою підпадали учасники руху, які брали на себе зобов’язання, що являли собою своєрідну морально-етичну установку, покликану легалізувати політизацію виробничих відносин та перетворити ідею трудової змагальності на засіб пропаганди та ствердження ідей партії влади.

Звичайно, заради справедливості зазначимо, що в роки розгортання руху за комуністичну працю простежується певний позитив. Зокрема, такі “маяки” руху, як М.Я. Мамай, А.А. Кольчик, К.А. Северинов, В.А. Гаганова та багато інших були робітниками, які сумлінно працювали і дійсно виявляли героїзм на виробництві, та, як зазначає А.А. Кондрацький, “тоталітарна система з її антидемократичними методами виховання поступово деформувала їх свідомість, перетворивши на слухняних виконавців директив партії та адміністрації” [17].

Зважаючи на вищезазначене, стає очевидним, що кількісне зростання учасників руху стало одним із першочергових завдань професійних комітетів. Так, вже в 1959 р. рухом було охоплено 10 % всіх працюючих Української РСР [18], а на 1963 р. їхня кількість складала вже 46 % [19]. Тобто за 4 роки до цієї форми змагання було залучено майже половину працюючого населення республіки.

Але часті випадки нерегулярного матеріального забезпечення виробництва та відсутність фронту роботи призводили до простойв і первісно ставили виконання зобов’язань учасників руху під загрозу провалу. Крім того, первісно в організацію руху було закладено методологічну хибу. Як на нашу думку, то насадження нового виду трудової змагальності не залишало вибору у методах його реалізації ні господарникам, ані, тим більше, робітникам. Постійна вимога прискорення темпів, збільшення кількісних показників, негайних

позитивних результатів при екстенсивному методі господарювання і низькому рівні продуктивності праці первісно зумовлювали формалізм, з яким безуспішно велася боротьба на попередніх етапах розгортання соціалістичного змагання.

Брак коштів партійне та профспілкове керівництво щедро компенсувало цілою системою моральних стимулів у вигляді грамот, урочистих вшанувань ударників, занесення імен окремих робітників і робітничих колективів на дошку пошани та до книги пошани, вручення червоних прапорів підприємствам та організаціям, які досягли видатних результатів. Найпопулярнішою формою стимулювання трудової активності за доби “відлиги” було присвоєння звання “Бригади комуністичної праці” та “Ударника комуністичної праці”.

В основній своїй масі архівні документи рясніють негативними випадками штучного комплектування бригад виключно з молоді, кращих робітників та переведення менш кваліфікованих робітників до інших бригад. Місцеві організації вимагали, щоб робітники подавали письмові заяви про своє бажання взяти участь у боротьбі за звання бригади комуністичної праці. При цьому простежується явна поспішність із присвоєнням звання бригад комуністичної праці. Зокрема, мали місце факти, коли колективам, які не виконали взятих зобов’язань, все ж присвоювалось звання комуністичних, або ж змагання за звання колективів комуністичної праці організовувались, в основному, в передових колективах, що не потребувало особливого напруження для отримання звання комуністичного [20].

Залучаючись до руху, робітники не могли не бачити тієї невідповідності, яка існувала між показниками офіційної пропаганди та реальним станом речей. Особливо яскравого вираження ця тенденція набула напередодні XXII з’їзду КПРС. Так, у Постанові Президії ВЦРПС „Про задачі профспілок по розгортанню соціалістичного змагання на честь наступного XXII з’їзду КПРС” зазначалось, що звістка про нього „викликала нове могутнє політичне і трудове піднесення”, в результаті якого перевиконувались завдання з найважливіших галузей господарства [21]. У той же час в архівних матеріалах відмічалось, що показники роботи промисловості за 7 місяців 1961 р. взагалі ставили під загрозу виконання зобов’язань, які було взято підприємствами до XXII з’їзду КПРС [22].

Намагання профспілкових керівників за будь-яку ціну підтримувати видимість життєздатності руху за комуністичну працю на виробництві призводило до того, що на завершальному етапі “відлиги” під час присвоєння звань колективів та ударників комуністичної праці до уваги бралися лише виробничі показники, а питання виховання, навчання, поведінки громадян у побуті не враховувалися [23]. Таким чином, рух за комуністичну працю втрачав свій основний зміст – ідеологічну обробку трудащих.

Прагнення ж ВЦРПС видати бажане за дійсне відверто вказує на наростання економічної кризи в країні, а отже, і на слабе підтримання для матеріального стимулювання учасників руху за комуністичну працю та соціалістичне змагання. Невідповідність пропагандистських заходів партійних та профспілкових органів їхнім економічним результатам дає можливість констатувати, що організаторів руху хвилював не стільки його економічний, скільки політичний аспект, що приховувався за партійним постулатом про будівництво комунізму, останній, в свою чергу, виправдовував появу “відлиги” як чергового етапу тоталітарних відносин.

Розглянуті шляхи та форми, які використовувала громадська організація у процесі ідеологічної обробки своїх спілчан дає підстави стверджувати, що радянські професійні спілки України доби “відлиги” переживали процес подальшого одержавлення. Залежність від держави виявилась у повній деформації їх природних функцій. У зв'язку з цим виховна функція громадської організації трудящих трансформувалась в ідеологічну. За часів “відлиги” вона набула особливого значення в результаті модифікації як панівного режиму, так і концептуальних засад профспілкового руху. “Відлига” являла собою наступний етап розвитку тоталітарної системи, який був значно досконаліший за сталінську модель режиму. Процес десталінізації, безперечно, приніс свої позитивні результати, пом'якшивши каральну систему в країні, але тотальна ідеологізація суспільства повною мірою компенсувала відсутність жорстких каральних заходів, створюючи у громадян країни тільки ілюзію демократичних перетворень та втілення ідеї народовладдя в життя.

РЕЗЮМЕ

Стаття посвящена історическому аналізу процесу ідеологізації трудящихся средствами профессиональных союзов Украины в период “оттепели”. На основе широкого круга опубликованных и неопубликованных источников рассматривается механизм политического, идеологического и организационного подчинения профессиональных союзов интересам тоталитарного государства. Автор доказывает, что в результате партийного влияния произошла дальнейшая политизация производственных отношений в СССР. Также доказано, что “оттепель” была следующим этапом развития тоталитарной системы, который был более совершенным в сравнении со сталинской моделью тоталитарного режима.

Ключевые слова: профессиональные союзы, тоталитаризм, правящая партия, идеология, подчиненность, зависимость.

SUMMARY

The article is devoted to the historical research of the process of ideological influence on the soviet workers which was carried out by the

Ukrainian trade-unions during the period which is known as “the Thaw”. Using the wide range of published and archival material and documents the author looks into the mechanism of political, ideological and organizational subordination of trade-unions to the totalitarian regime’s interests. The author proves that the industrial relationship in the USSR was politicized as the result of the Party’s influence. It is also proved that “the Thaw” was the following stage of the totalitarian system which was much more perfect than Stalin’s model of the totalitarian regime.

Key words: trade-unions, totalitarianism, the ruling party, ideology, subordination, dependence.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баран В.К. Україна 1950 – 1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. / В.К. Баран. – Львів: Ін-т Українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1996. – С. 112 – 115; Головка М.Л. Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни. 1939 – 1945 рр.: [монографія] / М.Л. Головка. – К.: Олан, 2004. – 312 с.; Докашенко В.М. Профспілки і тоталітаризм: ілюзії та реалії 70 – 80-х років: [монографія] / В.М. Докашенко. – Донецьк: Вид-во Донецького держ. ун-ту, 1999. – 356 с.; Зима М.П. Профспілки України: минуле і сучасність / М.П. Зима. – К., 1996. – 43 с.; Мовчан О.М. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (20-ті рр.) / О.М. Мовчан. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004. – 420 с.; Русначенко А. Приспана сила. Робітники, робітничий рух і незалежні профспілки в Україні від кінця сорокових до початку дев’яностих років / Анатолій Русначенко. – К.: Б.В., 2000. – С. 5, 14.
2. Справка ЦК КП У об антисоветских проявлениях и борьба с ними. – Центральный державный архив громадських об’єднань України (далі – ЦДАГОУ). – Ф. 1. – Оп. 24. – Од. зб. 4302. – Арк. 16, 103, 167.
3. Программа Коммунистической партии Советского Союза // Коммунистическая партия Советского Союза в решениях съездов, конференций и пленумов ЦК: в 15 т. / Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – 9-е изд., доп. и испр. – М.: Политиздат, 1985. – Т. 8. – С. 301.
4. Политбюро, Оргбюро, Секретариат ЦК РКП(б) – ВКП(б) – КПСС: Справочник / [сост. В.Н. Павленко]. – М.: Политиздат, 1990. – С. 12.
5. История профсоюзов СССР: учеб. пособие. М.: Профиздат, 1969. – С. 364.
6. Устав профессиональных союзов СССР. Утвержден XI съездом профсоюзов СССР 15 июня 1954 года. – М.: Профиздат, 1955. – С. 2; Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XII з’їздом профспілок СРСР 27 березня 1959 року. – К.: Держполітвидав

- УРСР, 1959. – С. 4; Статут професійних спілок СРСР. Затверджений XIII з'їздом професійних спілок СРСР. – К.: Держполітвидав України, 1963. – С. 5.
7. Сводный статистический отчет (по отраслям промышленности) на 1.01.1962 г. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 2858. – Арк. 2.
 8. Нищий Ф.Е. Деятельность Коммунистической партии Украины по повышению роли профсоюзов в хозяйственном строительстве (1959 – 1965 гг.). На материалах промышленных предприятий: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук: 07.570. – Одесса, 1970. – С. 16-17.
 9. Положение о комиссии по культурно-массовой работе фабричного, заводского, местного (цехового) комитета. Утверждено Президиумом ВЦСПС 8 февраля 1951 г. // Справочник профсоюзного работника. – М.: Профиздат, 1956. – С. 543-544.
 10. Положение о комиссии по культурно-массовой работе фабричного, заводского, местного (цехового) комитета профсоюза. Утверждено постановлением Президиума ВЦСПС от 10 апреля 1964 г. // Справочник профсоюзного работника. – М.: Профиздат, 1967. – С. 449.
 11. Сводный статотчет о численности профактива по облсовпрофам УССР за 1956 г. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 1243. – Т. II. – Арк. 10.
 12. Работа профсоюзного актива на предприятии. – М.: Профиздат, 1959. – С. 232.
 13. Об итогах общественного смотра красных уголков в республике. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 3506. – Арк. 19.
 14. Доклад Сумского Областного Совета профсоюзов о работе с 6 марта 1956 г. по 20 марта 1958 г. – Сумський держархів. – Ф. Р-3347. – Оп. 1. – Од. зб. 226. – Арк. 48.
 15. Справка о культурно-просветительных учреждениях профсоюзных организаций республики. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 1132. – Арк. 15; Довідка про роботу профспілкових організацій Української РСР по створенню сприятливих умов для освіти і культурного відпочинку трудящих. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 4652. – Арк. 58.
 16. Емельянов Б. Работа культактива / Борис Емельянов. – М.: Профиздат, 1962. – С. 29; Стенограмма семинара председателей заводских, шахтных и местных комитетов Артемовского района города Луганска. 12 апреля 1958 г. – Луганський держархів. – Ф. Р-2448. – Оп. 1. – Од. зб. 233. – Арк. 84.
 17. Кондрацький А.А. Профспілки комуно-тоталітарної України (1945-1985 рр.) / А.А. Кондрацький // 90 років виникнення масового профспілкового руху в Україні: Мат-ли наук. конф. "Профспілковий рух в Україні: актуальні проблеми теорії, історії і сучасності". – К.: Логос, 1996. – С. 155.

18. Сводный статистический отчет по УССР за I полугодие 1959 г. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 2054. – Арк. 2.
19. Нариси історії професійних спілок України / [Федерація профспілок України. Гол. ред. О.М. Стоян, кер. авт. кол. О.П. Реєнт]. – К.: Б.В., 2002. – С. 499.
20. Протокол обласної наради бригад і ударників комуністичної праці. м. Тернопіль. 3 червня 1960 р. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 2512. – Арк. 125-127.
21. О задачах профсоюзов по развертыванию социалистического соревнования в честь предстоящего XXII съезда КПСС. Постановление Президиума ВЦСПС от 16 января 1961 г., протокол №2, п. 10 // Сборник постановлений президиума и секретариата ВЦСПС январь-март 1961 г. – М.: Профиздат, 1961. – С. 42-44.
22. Справка о работе профсоюзных организаций по развертыванию социалистического соревнования за звание коллектива и ударника коммунистического труда на предприятиях и стройках УССР. – ЦДАВОУ. – Ф. 2605. – Оп. 8. – Од. зб. 2922. – Арк. 14.
23. Справка об организации социалистического соревнования за коммунистический труд на Ольховском коксохимзаводе по состоянию на 20 мая 1964 г. – Луганський держархів. – Ф. Р-2448. – Оп. 4. – Од. зб. 33. – Арк. 70.

ББК 63.3 (4 Укр)

Шемяков О.Д.

РОЛЬ ПРОФСПЛОК У СТАНОВЛЕННІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ДІАЛОГОМ

У статті досліджується проблема ролі профспілок у становленні механізму державного управління соціальним діалогом, вирішення якої істотно впливає на ефективність управління процесами взаємодії, що відбуваються між суб'єктами соціально-трудова відносин. Автор звертає увагу на важливість ведення соціального діалогу як ефективної форми вирішення соціальних проблем, від якого залежить рівень соціально-економічної й політичної стабільності в суспільстві. Для підвищення ролі профспілок пропонується конкретний шлях їх реформування в умовах ринкової системи господарювання.

Згідно із проведеними дослідженнями [1, 2], соціальні, економічні, психологічні та правові аспекти взаємодії індивідів і соціальних груп у суспільстві породжують соціально-трудова відносини, які виникають у процесі трудової діяльності, а їхніми суб'єктами виступають власники на засоби виробництва, наймані працівники та в деяких випадках держава.